

Matej HRIBERŠEK | SLOVARČEK ZDRAVIL,
ZDRAVILNIH RASTLIN
TER ZDRAVILNIH
UČINKOVIN IN SREDSTEV,
omenjenih v delu »Bolezni
Ljubljančanov« Frana Viljema
Lipiča

V pričujočem priročnem slovarčku je zbrana farmacevtska terminologija, ki jo v svojem delu *Bolezni Ljubljančanov* uporablja Fran Viljem Lipič (njegovo življenje in delo sta bila natančneje predstavljena v reviji VIII/2 (2006), 101–124, skupaj z odlomkom prevoda). Slovarček, ki je nastal na osnovi prevoda (ta je izšel junija letos) je terminološki zbir izrazov za zdravila, zdravilne rastline ter zdravilne učinkovine in sredstva, po katerih je Lipič posegal pri zdravljenju svojih bolnikov. Nedvomno bo v pomoč morebitnim prevajalcem podobnih del, saj gre za terminologijo iz obdobja, ko slovenske farmacevtske terminologije še ni bilo. Večina gesel je predstavljenih v strogo slovarski obliki (latinski termin–pomen–uporaba in povezave), pri nekaterih je v opombi pod črto dodano tudi natančnejše pojasnilo; večina pojasnil je dodana v prevodu dela *Bolezni Ljubljančanov* v opombah pod črto in v uvodni razpravi prof. dr. Aleša Krbavčiča, ki je pričujoči slovarček strokovno pregledal in dopolnil, bil pa je tudi strokovni svetovalec za farmacevtsko terminologijo pri nastajanju prevoda.

A

acetatus 3 – okisan, kisel, oceten

aceticus 3 – oceten: *ammoniac acetica* – amonijev acetat; *lixiva acetica*
– kalijev acetat; *plumbum aceticum* – svinčev acetat

acetum -i, n – kis, očet

acidulus 3 – kiselkast

acidum -i, n (pl. *acida*) – kislina: *acidum minerale* (pl. *acida mineralia*)
– mineralna kislina (običajneje anorganska kislina); *acidum minerale dilutum* (pl. *acida mineralia diluta*) – razredčena mineralna kislina;

- acidum muriaticum oxygenatum* – oksigenirana kloridna kislina;
acidum vegetabile (pl. *acida vegetabilia*) – rastlinske kisline; *acidum sulphuricum* – žveplova kislina; *acidum sulphuratum* – žveplova kislina; *acidum tartaricum* – vinska kislina
- acidus 3 – kisel
- aconitum -i, n – preobjeda
- acorus -i, m – kolmež
- aethiops (Aethiops) -opis – etiopski: *aethiops antimonialis* – etiopski antimon = črni (»črnski«) antimon (= *stibium sulphuratum nigrum* antimonov trisulfid)
- alcalinum -i, n – baza
- allinitio -onis, f – namaz, premaz, nanos: *allinitio aromatica* – aromatični premaz
- aloë -es, f – aloa
- alterans -antis, adj. – spreminjalen: *methodus alterans* – spreminjalna metoda
- alterans -antis, n (pl. *alterantia*) – alterant (»preusmerjevalo«, »spreminjalo«); *alterans antimoniale* – antimonski alterant
- althaea -ae, f – slez
- alumen -inis, n – galun
- amaricans -antis, n (pl. *amaricantia*) – grenčina
- amarum -i, n (pl. *amara*) – grenčina
- amarus 3 – grenek, grenak
- ambra -ae, f – ambra
- ammonia -ae, f – amonij: *ammonia acetica* – amonijev acetat; *sal ammoniae* (pl. *ammoniae sales*) – amonijeva sol
- ammoniacalis -e – amonijev
- ammoniaca -ae, f – amonij: *ammoniaca acetica* – amonijev acetat
- ammoniacus 3 – amonijev
- ammonium -ii, n – amonij: *ammonium aceticum* – amonijev acetat
- amygdalinus 3 – mandljev
- animalis -e – živalski
- anodynus 3 – protibolečinski
- antigastricum -i, n (pl. *antigastrica*) – antigastrik
- antihelminthicum -i, n (pl. *antihelminctica*) – sredstvo proti zajedavcem
- antimoniale -is, n (pl. *antimonialia*) – antimonovo zdravilo
- antimonialis -e – antimonov: *alterans antimoniale* – antimonski alterant; *antimoniale sulphatum* (pl. *antimonialia sulphata*) – antimonov sulfat; *aethiops antimonialis* – etiopski antimon = črni (»črnski«) antimon (= *stibium sulphuratum nigrum* antimonov trisulfid)
- antimonium -ii, n – antimon

- antiphlogisticum -i, n (pl. antiphlogistica) – zdravilo proti vnetju; protivnetno sredstvo
- antiphlogisticus 3 – protivneten
- antihyericum -i, n (pl. antihysterica) – antihisterik
- antiscorbuticum -i, n (pl. antiscorbutica) – sredstva (zdravila) proti skorbutu
- aqua -ae, f – voda:¹ *aqua aromatica* – aromatična voda; *aqua cerasorum* – češnjeva voda; *aqua cerasorum nigrorum* – voda višenj; *aqua chamomillae* – kamilična voda; *aqua cinnamomi* – cimetovčeva voda; *aqua foeniculi* – janeževa voda; *aqua Goulardi* – Goulardova voda; *aqua laurocerasi* – voda lovorikovca; *aqua laxativa Viennensis* – dunajski lajšalni napoj; *aqua melissae* – voda melise; *aqua rubi idaei* – malinovec
- aquosus 3 – voden
- arbutus -i, m – gornik: *folia arbuti uvae* – listi gornika
- arcantum -i, n – arkanum (= »skrivnostno sredstvo«): *arcantum duplicatum* – nevtralni kalijev sulfat
- arnica -ae, f – arnika
- aromaticum -i, n (pl. aromatica) – aromatična zdravila
- aromaticus 3 – aromatičen
- artemisia -ae, f – pelin
- artificialis -e – umeten
- asa -ae, f – asant: *asa foetida* – smrdljivi asant
- attenuatus 3 – razredčen
- aurantium -ii, n – pomaranča
- auratus 3 – zlatobarven

B

- bacca -ae, f (pl. baccae) – jagoda
- balneum -i, n – kopel: *balneum animale* – živalska kopel; *balneum furfuraceum* – otrobna kopel; *balneum sulphuratum* – žveplova kopel; *balneum sulphureum* – žveplova kopel; *balneum tepidum* – mlačna kopel
- balsamicus 3 – balzamičen
- bardana -ae, f – repinec
- belladonna -ae, f – volčja češnja
- benzoicus 3 – benzojski: *sal benzoicus* – sol benzojske kisline
- borax -acis, m – boraks
- boraxatus 3 – boraksov, boraks vsebujoč, z boraksom pomešan

¹ Vse naštete vode so pridobljene z destilacijo zmesi posamezne rastline in vode.

C

- caeruleus 3 – modrikast
 calidus 3 – vroč, topel
 calomel -melis, *n* – kalomel
 calomela -ae, *f* – kalomel
 calomelanus 3 - kalomelov
 calomelas -anos, *m* – kalomel
 camphora -ae, *f* – kafra
 camphoraceus 3 – kafrin, ki ima dodano kafro, kafro vsebujoč
 camphoratus 3 – kafrin, kafro vsebujoč, s kafro prepojen
 cannabinus 3 – konopljin, konopljev, konopljo vsebujoč
 cantharis -idis, *f* (pl. cantharides) – španska muha
 carbo -onis, *m* – oglje
 carbonicus 3 – karbonski
 castoreum -i, *n* – bobrovina
 cataplasma -atis, *n* (pl. cataplasmata) – ovitek: *cataplasma calida* (pl. *cataplasmata calida*) – vroči ovitek; *cataplasma emolliens* (pl. *cataplasmata emollientia*) – mehčalni ovitek
 causticum -i, *n* (pl. caustica) – kavstik: *causticum attenuatum* – razredčeni kavstik
 cera -ae, *f* – vosek: *cera citrina* – rumeni vosek; *cera hispanica* – španski vosek
 ceratum -i, *n* – 1. voščeni ovoj; 2. voščeno mazilo
 cerussa -ae, *f* – svinčevo belilo
 chamomilla -ae, *f* – kamilica
 china -ae, *f* – kinin
 chinaceum -i, *n* – kinin ali kinin vsebujoče zdravilo
 cichoreum -i, *n* – cikorija, potrošnik
 cichoreus 3 – cikorijin, cikorijev, potrošnikov
 cicuta -ae, *f* – trobelika: *cicuta mercurialis* – trobelika z živim srebrom
 cinchona -ae, *f* – kininovec
 citrinus 3 – limonast, limonastorumen, rumen (kot limona): *cera citrina* – rumeni vosek
 cinnamomum -i, *n* – cimetovec, cimet
 clyster -is, *m* (pl. clysteres) – klistir
 colchicum -i, *n* – podlesk
 collyrium -ii, *n* – raztopina za izpiranje oči: *collyrium boraxatum* – boraksova raztopina za izpiranje oči
 colutorium -ii, *n* – 1. ustna voda; 2. voda za izpiranje; *colutoria emollientia anodyna boraxata* – mehčalne protibolečinske ustne vode z boraksom
 conium -ii, *n* – mišjak: *conium maculatum* – pikasti mišjak

cortex -icis, *m* (pl. cortices) – kininovčeva skorja, skorja kininovca: *cortex aurantiorum* – pomarančna lupina; *cortex chinae* – kininovčeva skorja; *cortex cinnamomi et cinchonae* – skorja cimeta in kininovca; *cortex peruvianus* – kininovčeva skorja

crematus 3 – sežgan

cremor -oris, *m* – krema, smetana: *cremor tartari* – vinska smetana

crocatu 3 – žafranov, žafran vsebujoč, z žafranom pomešan

crocus -i, *m* – žafran

cucupha -ae, *f* – čepica = dvojna, v obliki čepice sešita vrečka, napolnjena z zdravilno rastlino: *cucupha sambucina* – bezgova čepica

cucurbitula -ae, *f* (pl. cucurbitulae) – bučka (kot rastlina in kot del instrumentarija za puščanje oz. izsesavanje krvi)

cuprum -i, *n* – baker: *cuprum ammoniacale sulphuricum* – bakrov amonijev sulfat

D

decoctum -i, *n* (pl. decocta) – prevretek: *decoctum althaeae* – prevretek sleza; *decoctum althaeae cum sale ammoniaco* – prevretek sleza z amonijevo soljo; *decoctum baccarum myrtilli siccatarum* – prevretek posušenih borovničevih jagod; *decoctum chinae et taraxaci* – prevretek kinina in regrata; *decoctum corticis* – prevretek kininovčeve skorje; *decoctum corticis chinae* – prevretek kininovčeve skorje; *decoctum corticis peruviani* – prevretek kininovčeve skorje; *decoctum dulcamarae* – prevretek grenkoslada; *decoctum emolliens* (pl. *decocta emollientia*) – mehčalni prevretek; *decoctum emolliens nitrosum* – mehčalni nitrozni prevretek; *decoctum fructuum tamarindorum cum tartaro depurato* – prevretek plodov tamarinde s prečiščenim vinskim kamnom; *decoctum graminis* – prevretek plazeče pirnice; *decoctum graminis cum arcano duplicato* – prevretek plazeče pirnice z nevtralnim kalijevim sulfatom; *decoctum graminis cum lixiva acetica* – prevretek plazeče pirnice s kalijevim acetatom; *decoctum graminis cum nitro et arcano duplicato* – prevretek plazeče pirnice s solitrom in nevtralnim kalijevim sulfatom; *decoctum graminis cum sale ammoniaco* – prevretek plazeče pirnice z amonijevo soljo; *decoctum hordei in aceto* – prevretek ječmena s kisom; *decoctum hordeum* – ječmenov prevretek; *decoctum lichenis islandici cum opio* – prevretek islandskega lišaja z opijem; *decoctum pyrolae umbellatae* – prevretek kobulaste zelenke; *decoctum radices cichorei cum rheo* – prevretek korenine cikoriije z rabarbaro; *decoctum resolvens* – topilni prevretek; *decoctum senegae* – prevretek grebenuše; *decoctum solvens salinum* (pl. *decocta solventia salina*) – topilni solni prevretek; *decoctum tamarindorum* – prevretek tamarind; *decoctum taraxaci*

– prevretek regrata; *decoctum taraxaci et corticis peruviani cum sale ammoniaco* – prevretek regrata in skorje kininovca z amonijevo soljo; *decoctum tepidum emollientium* – topel prevretek mehčal

depurans -antis – čistilen

depuratus 3 – prečiščen

derivans -antis, *n* (pl. derivantia) – derivanti (zdravila, ki bolezensko materijo preusmerijo k mestu, primernemu za izločanje le-te)

diaphoreticum -i, *n* (pl. diaphoretica) – znojilo

diaphoreticus 3 – diaforetičen, znojilen

diapnoicum -i, *n* (pl. diapnoica) – poživljajoče-vzburjevalno sredstvo

digestivus 3 – digestiven: *unguentum digestivum* – digestivno mazilo

digitalis -is, *m* – naprstec: *digitalis purpurea* – škrlatni naprstec

dilutus 3 – razredčen

diureticum -i, *n* (pl. diuretica) – diuretik, sredstvo za odvajanje vode

drasticum -i, *n* (pl. drastica) – dristilo

dulcamara -ae, *f* – grenkoslad

dulcis -e – sladek: *mercurius dulcis* – kalomel, živosrebrov klorid

dyspepticum -i, *n* (pl. dyspeptica) – dispeptik

E

eccoproticum -i, *n* (pl. eccoprotica) – odvajalo, sredstvo za odvajanje blata

eccoproticus 3 – odvajalen, namenjen izločanju blata, povezan z izločanjem blata

elixirium -ii, *n* (pl. elixiria) – eliksir: *elixirium acidum Halleri* – kisli Hallerjev eliksir

emeticum -i, *n* (pl. emetica) – bljuvalo: *emeticum attenuatum* – razredčeno bljuvalo

emeticus 3 – bljuven, bljuvalen: *methodus emetica* – bljuvalna metoda; *tartarus emeticus* – bljuvni vinski kamen

emolliens -entis, *adj.* – mehčalen

emolliens -entis, *n* (pl. emollientia) – *subst.* mehčalo: *emolliens internum* (pl. *emollientia interna*) – notranje mehčalo; *emolliens nitrosum* (pl. *emollientia nitrosa*) – solitrovo mehčalo; *emolliens tepidulum* (pl. *emollientia tepidula*) – mlačno mehčalo

emplastrum -i, *n* (pl. emplastra) – obliž: *emplastrum camphoratum* – kafirin obliž; *emplastrum cicutae mercuriale* – živosrebrov obliž trobelike; *emplastrum de cicuta mercuriali* – obliž iz trobelike z živim srebrom; *emplastrum de galbano crocatum* – obliž iz galbana z žafranom; *emplastrum meliloti* – obliž detelje; *emplastrum mercuriale* – živosrebrov obliž; *emplastrum piceum* – smolnat obliž; *emplastrum raparum* – repni obliž; *emplastrum theriacale* – terjakov obliž

emulsio -onis, *f* (pl. emulsionones) – emulzija: *emulsio cannabina* – emulzija konoplje; *emulsio amygdalina cum nitro* – mandljeva emulzija s solitrom

epispasticum -i, *n* (pl. epispastica) – epispastik

epithema -atis, *n* (pl. epithemata) – obkladek, ovoj: *epithema frigidum* (pl. *epithemata frigida*) – hladen obkladek, hladen ovoj

euphorbium -ii, *n* – mleček

externus 3 – zunanji, namenjen za zunanjo uporabo

extractum -i, *n* – izvleček: *extractum aconiti* – izvleček preobjede; *extractum belladonnae* – izvleček volčje češnje; *extractum conii maculati* – izvleček pikastega mišjaka; *extractum corticis (corticum) aurantiorum* – izvleček pomarančne lupine (pomarančnih lupin); *extractum corticis peruviani* – izvleček kininovčeve skorje; *extractum gentianae* – izvleček encijana; *extractum graminis* – izvleček plazeče pirnice; *extractum hyoscyami* – izvleček črnega zobnika; *extractum scillae* – izvleček morske čebulice; *extractum taraxaci* – izvleček regrata; *extractum taraxaci et aloës aquosum* – vodni izvleček regrata in aloe; *extractum valerianae* – izvleček baldrijana

F

febrifugus 3 – vročino preganjajoč, protivročinski

febrifugum -i, *n* (pl. febrifuga) – protivročinsko sredstvo

ferrum -i, *n* – železo: *ferrum malicum* – železov malat

flos, floris, *m* – cvet: *flos carbonis* – cvet oglja; *flos sulphuri (sulfuri)* – žveplov cvet

floridus 3 – cvetoč

foetidus 3 – smrdljiv: *asa foetida* – smrdljivi asant

foliatus 3 – listnat, lističast: *liquor terrae foliatae tartari* – tekočina iz kalijevega karbonata in očetne kisline

folium -ii, *n* – list: *folia arbuti uvae* – listi gornika

fomentum -i, *n* (pl. fomenta) – obkladek: *fomenta aromatica* – aromatični obkladki; *fomenta frigida acetata* – mrzli kisovi obkladki

fomentatio -onis, *f* (pl. fomentationes) – vroči obkladek: *fomentationes aromaticae* – aromatični vroči obkladki

fotus -us, *m* – ogrevanje: *fotus tepidus* – mlačno ogrevanje

fragrans -antis – dišeč

frigidus 3 – mrzel, hladen

furfuraceus 3 – otroben, otrobov

G

galbanum -i, *n* – galban

gargarismum -i, *n* (pl. gargarisma) – sredstvo za grgranje: *gargarismum*

emolliens (pl. *gargarisma emollientia*) – mehčalno sredstvo za grgranje

gentiana -ae, *f* – encijan

gramen -inis, *n* – plazeča pirnica

griseus 3 – siv

guaiacum -i, *n* – gvajak

gummiresina -ae, *f* – gumijasta smola: *gummiresina euphorbii* – gumijasta smola mlečka

gummosus 3 – vsebujoč gumiarabik(um)

H

herba -ae, *f* – rastlina, cvet

hirudo -inis, *f* (pl. *hirudines*) – pijavka

hispanicus (*Hispanicus*) 3 – španski

hordeum -i, *n* – ječmen

hordeus 3 – ječmenov

hydrargyrum -i, *n* – živo srebro

hydriodicus 3 – jodov

hyoscyamus -i, *m* – črni zobnik

I

idaeus (*Idaeus*) 3 – idski, idajski (po gori Ida na Kreti): *rubus idaeus* – malina

illinitio -onis, *f* (pl. *illinitiones*) – premaz: *illinitio aromatica* – aromatični premaz; *illinitio volatilis* – hlapljivi premaz

infusio -onis, *f* (pl. *infusiones*) – infuzije

infusum -i, *n* – poparek: *infusum acorum et salem ammoniacum tenens* – poparek, ki vsebuje kolmež in amonijevo sol; *infusum arnicae camphoratum* – poparek arnike s kafro; *infusum baccarum juniperi* – poparek brinovih jagod; *infusum chamomillae* – kamilični poparek, poparek kamilice; *infusum cinnamomi* – poparek cimetočca; *infusum diaphoreticum* – diaforetični poparek; *infusum herbae floridae matricariae* – cvetoči cvet kamilice; *infusum ipecacuanhae* – poparek ipekakuanje; *infusum laxativum Viennense* – dunajski lajšalni poparek; *infusum matricariae* – kamilični poparek, poparek kamilice; *infusum rhei* – poparek rabarbare; *infusum salviae* – poparek kadulje; *infusum sambucinum* – bezgov poparek; *infusum tiliae* – lipov poparek; *infusum valerianae* – poparek baldrijana; *infusum valerianae et santonicum* – poparek baldrijana in pelina

internum -i, *n* (pl. *interna*) – zdravilo za notranjo uporabo

internus 3 – notranji, namenjen za notranje uporabo: *emolliens inter-*

num (pl. *emollientia interna*) – notranje mehčalo; *solvens internum* (pl. *solventia interna*) – notranje topilo
inunctio -onis, f – mazanje, maziljenje; mazilo, premaz: *inunctio balsamico-anodyna* (pl. *inunctiones balsamico-anodynae*) – balzamično protibolečinsko mazilo
ipecacuanha -ae, f – ipekakuanja
islandicus (Islandicus) 3 – islandski

J

jalapa -ae, f – čudežnica
julapium -ii, n – julep:² *julapium antiphlogisticum* – protivnetni julep
juniperus -i, n – brin

L

laneus 3 – lanen
lapathum -i, f – kislica
laudanum -i, n – lavdan(um), opij: *tinctura laudani* – opijeva tinktura
laurocerasus -i, m – lovrikovec
laxativus 3 – lajšalen
leniens -entis, n (pl. *lenientia*) – blažilo: *leniens internum* (pl. *lenientia interna*) – notranje blažilo: *leniens interne* (pl. *lenientia interne*) – notranje blažilo
lichen -enis, m – lišaj: *lichen islandicus* – islandski lišaj
linctus -us, m – sirup; zdravilo, ki se ga zaužije z lizanjem: *linctus oleosus* – oljni sirup
linimentum -i, n (pl. *linimenta*) – liniment, mazilo: *linimentum anodynum* – protibolečinsko mazilo: *linimentum hydrargyri et conii camphoraceum* – liniment živega srebra in pikastega mišjaka z dodatkom kafre; *linimentum saponato-camphoratum* – milnato-kafrino mazilo;³ *linimentum volatile anodynum* – protibolečinsko hlapljivo mazilo
linteolum -i, n (pl. *linteola*) – platneni povoj
liquiritia -ae, f – sladki koren
liquor -oris, m – tekočina; raztopina: *liquor terrae foliatae tartari* – tekočina iz kalijevega karbonata in očetne kisline; *aceticus ammoniae liquor* – očetna amonijeva raztopina
lixiva -ae, f – kalij: *lixiva acetica* – kalijev acetat; *lixiva hydriodica* – kalijev jodid; *lixiva tartarica* – kalijev tartrat

² = sladka raztopina.

³ Kasneje imenovano tudi *Opodeldoc (Opodeldoc)*.

M

- maculatus 3 – pikast
- magnesium -ii, n – magnezij: *magnesium carbonicum* – magnezijev karbonat
- malicus 3 – jabolčen: *ferrum malicum* – železov malat
- manna -ae, f – mana
- mannatus 3 – manin, vsebuječ mano, ki mu je dodana mana
- matricaria -ae, f – kamilica
- medicamen -inis, n (pl. *medicamina*) – zdravilo: *medicamen confortans* (pl. *medicamina confortantia*) – krepčilno zdravilo, krepčilo; *medicamen eccoproticum* (pl. *medicamina eccoprotica*) – odvajalno zdravilo, odvajalo; *medicamen emolliens* (pl. *medicamina emollientia*) – mehčalno zdravilo, mehčalo; *medicamen purgans* (pl. *medicamina purgantia*) – čistilno zdravilo, čistilo
- medius 3 – srednji
- mel, mellis, n – med: *mel rosarum* – med z lističi vrtnic
- melilotus -i, m – detelja
- mercuriale -is, n (pl. *mercurialia*) – živosrebrovo zdravilo
- mercurialis -e – živosrebrov, živo srebro vsebujoč, z živim srebrom pomešan
- mercurius -i, m – živo srebro: *mercurius dulcis* – kalomel, živosrebrov klorid; *mercurius gummosus* – živo srebro z gumiarabikom; *mercurius praecipitatus ruber* – živosrebrov oksid
- methodus -i, f – metoda: *methodus alterans* – spreminjalna metoda; *methodus emetica* – bljuvalna metoda; *methodus purgans* – čistilna metoda; *methodus solvens* – topilna metoda
- minerale -is, n (pl. *mineralia*) – mineral
- mineralis -e – mineralen
- minium -ii, n – svinčevo rdečilo
- mixtura -ae, f (pl. *mixturae*) – mešanica: *mixtura antiphlogistica* – protivnetna mešanica; *mixtura eccoprotica* – odvajalna mešanica; *mixtura ex aquis cerasorum et cinnamomi* – mešanica češnjeve in cimetovčeve vode; *mixtura nitrosa* – solitrna mešanica; *mixtura oleosa* – oljna mešanica; *mixtura Riverii* – Rivierova mešanica; *mixtura sambucina* – bezgova mešanica; *mixtura solvens* – topilna mešanica
- moschus -i, m – mošus
- mucilaginosum -i, n (pl. *mucilaginosa*) – sluzno zdravilo
- muriaticus 3 – kloriden
- myrrha -ae, f – mira
- myrtillus -i, m – borovnica

N

- narcoticum -i, *n* (pl. narcotica) – narkotik
 natrium -ii, *n* – natrij: *natrium aceticum* – natrijev acetat
 Neapolitanus 3 – neapeljski, n(e)apolitanski: *unguentum Neapolitanum*
 – neapeljsko mazilo
 nervinum -i, *n* (pl. nervina) – zdravilo za živce
 nitrosum -i, *n* (pl. nitrosa) – nitrat
 nitrosus 3 – solitrov, solitrn
 nitrum -i, *n* – soliter (moderno kalijev nitrat): *nitrum cum arcano duplicato*
 – soliter z nevtralnimi kalijevimi sulfati

O

- oleosus 3 – oljen
 oleum -i, *n* – olje: *oleum Dippelii* – Dipplovo olje; *oleum hyoscyami* – olje
 črnega zobnika; *oleum ricini* – ricinusovo olje
 opiatum -i, *n* – opiat
 opium -ii, *n* – opij
 ovilis -e – ovčji
 oxydum -i, *n* – oksid: *oxydum zinci* – cinkov oksid
 oxygenatus 3 – oksigeniran
 oxymel -mellis, *n* – nakisani med:⁴ *oxymel scillae* – med z ekstraktom
 morske čebulice

P

- panacea -ae, *f* – panaceja: *panacea rusticana* – kmečka panaceja
 pannus -i, *m* – trak: *pannus laneus* (pl. *panni lannei*) – volnen trak
 papyrus -i, *m* – papir: *papyrus caeruleus* – modrikasti papir
 paracentesis -is, *f* – punkcija
 pediluvium -ii, *n* – namakanje nog, lahko tudi umivanje nog: *pediluvium*
calidum – namakanje nog v topli vodi
 peruvianus (Peruvianus) 3 – perujski: *cortex peruvianus* – skorja kini-
 novca
 piceus 3 – smolnat, smolen
 pilula -ae, *f* (pl. pilulae) – pilula
 pinguedo -inis, *f* – mast: *pinguedo fragrans* – dišeča mast
 pinus -i, *f* – bor: *resina pini* – borova smola
 plumbum -i, *n* – svinec: *plumbum aceticum* – svinčev acetat
 potio -onis, *f* (pl. potiones) – napitek, pijača: *potio Riverii* – Rivierov
 napitek

⁴ Nakisani med so pripravljali iz 25 p. razredčene očetne kisline (*acidum aceticum dilutum*) in 975 p. prečiščenega medu (*mel purificatum*); to mešanico, ki je vsebovala cca. 1% očetne kisline v medu, so uporabljali kot vehikulum za ekstrakte.

- potus -us, *m* (pl. potus) – pijača: *potus acidulus* – kiselkasta pijača
 praecavens -entis, *n* (pl. praecaevitia) – preventivno sredstvo; preventivni ukrep
 pracipitatus 3 – precipitiran
 prophylacticum -i, *n* (pl. prophylactica) – preventivno zdravilo, preventivno sredstvo
 pulvis -eris, *m* – prah: *in pulvere* – v prahu; *pulvis calomelanus* (pl. *pulveres calomelani*) – prašek kalomela; *pulvis camphoratus* (pl. *pulveres camphorati*) – prašek kafre; *pulvis cantharidum* – prah španskih muh; *pulvis chinae* – kininov prašek; *pulvis Doweri* – Dowerjev prašek; *pulvis digitalis* – prašek naprstca; *pulvis herbae floridiae matricariae* – prašek cvetočega cveta kamilice; *pulvis opii et camphorae* – prašek opija in kafre; *pulvis Plummeri* – Plummerjev prašek; *pulvis purgans* (pl. *pulveres purgantes*) – čistilni prašek; *pulvis radices artemisiae* – prašek pelinove korenine; *pulvis rhabarbarinus* – rabarbarin prašek; *pulvis rhei cum soda carbonica* – prašek rabarbare s sodo
 pulvisculus -i, *m* (pl. pulvisculi) – prahec: *pulvisculus Doweri* – Dowerjev prahec
 purgans -antis, *adj.* – čistilen: *medicamen purgans* (pl. *medicamina purgantia*) – čistilno zdravilo, čistilo; *methodus purgans* – čistilna metoda; *pulvis purgans* (pl. *pulveres purgantes*) – čistilni prašek; *sal purgans* – čistilna sol; *sirupus purgans* (pl. *sirupi purgantes*) – čistilni sirup
 purgans -antis (pl. purgantia) – čistilo: *purgans antiphlogisticum* – protivnetno čistilo; *purgans salinum* (pl. *purgantia salina*) – salinično čistilo
 purgatio -onis, *f* (pl. purgationes) – čistilno sredstvo, čistilo; *purgationes antiphlogisticae* – protivnetna čistila
 purpureus 3 – škrlaten
 pyrola -ae, *f* – zelenka

R

- radix -icis, *f* (pl. radices) – korenina: *radix artemisiae* – pelinova korenina; *radix columbo* – korenina *columbo*; *radix ipecacuanhae* – korenina ipekakuanje
 rapa -ae, *f* – repa
 remedium -ii, *n* (pl. remedia) – zdravilo
 remixtus 3 – pomešan
 resina -ae, *f* – smola: *resina pini* – borova smola
 resolvens -entis – topilen, resolventen
 resorbens -entis, *n* (pl. resorbentia) – resorbent

revellens -entis – revelenten: *remedium revellens* (pl. *revellentia remedia*)
 – revelentno zdravilo
 rhabarbarinus 3 – rabarbarin
 rheum -i, n – rabarbara
 ricinus -i, m – ricinus
 roborans -antis, n (pl. *roborantia*) – krepilo
 rosa -ae, f – vrtnica
 rubefaciens -entis, n – rubefaciens ali rubefacient
 ruber -bra -brum – rdeč
 rubus -i, m – robidnica: *rubus idaeus* – malina
 rusticanus 3 – kmečki

S

sal, salis, m (pl. *sales*) – sol: *sal amarus* – grenka sol; *sal ammoniacus*
 – amonijeva sol; *sal ammoniae* – amonijeva sol; *sal artificialis corti-*
cis – umetna kininovčeva sol; *sal chinae (Chinae)* – kininova sol; *sal*
chinae sulphuricus – sol kinina z žvepleno kislino; kininijev sulfat;
sal corticis – sol kininovčeve skorje; *sal corticis sulphuricus* – kininov
 sulfat, kininijev sulfat; *sal febrifugus* – kalijev klorat; *sal Glauberi*
 – Glauberjeva sol; *sal medius* – sol z dodatkom živega srebra; *sal*
purgans – čistilna sol; *sal Seignette* – Seignettova sol; *sal succinicus*
 – sol jantarne kisline; *sal tartaricus* – natrijev tartrat
 salinum -i, n (pl. *salina*) – solna raztopina
 salinus 3 – solen, saliničen
 salvia -ae, f – kadulja
 sambucinus 3 – bezgov
 sanguisuga -ae, f (pl. *sanguisugae*) – pijavka
 santonicum -i, n – pelin⁵
 saponatus 3 – milnat
 scilla -ae, f – morska čebulica
 sebum -i, n – loj: *sebum ovile* – ovčji loj
 semivesicans -antis, n (pl. *semivesicantia*) – polmehurnik
 senega -ae, f – grebenuša
 siccatus 3 – posušen
 sinapismus -i, m (pl. *sinapismi*) – gorčični obliž
 sirupus -i, m (pl. *sirupi*) – sirup: *sirupus cichoreus cum rheo* – potrošni-
 kov sirup z rabarbaro; *sirupus corticum aurantiorum* – sirup poma-
 rančnih lupin; *sirupus purgans* (pl. *sirupi purgantes*) – čistilni sirup

⁵ 1. *Artemisia absinthium* = pelin (namočen v žganju), v rabi kot zdravilo za trebušne in prebavne težave in antihelmintik ali 2. *Artemisia cina* = absint, pelinkovec (kodelilirani) pelin, v rabi kot antihelmintik.

- soda -ae, *f* – soda: *soda carbonica* – soda; *soda subcarbonica* – soda bikarbona (danes natrijev hidrogenkarbonat)
- solutio -onis, *f* (pl. solutiones) – raztopina: *solutio aquosa* – vodna raztopina; *solutio mannae* – raztopina z dodatkom mane; *solutio manata* – raztopina z dodatkom mane; *solutio salis ammoniaci* – raztopina amonijeve soli
- solvens -entis, adj. – topilen
- solvens -entis, *n* (pl. solventia) – topilo, topilno sredstvo: *solvens amarum* (pl. *solventia amara*) – grenko topilo; *solvens internum* (pl. *solventia interna*) – notranje topilo
- sopiens -entis, *n* (pl. sopientia) – omamno sredstvo
- sorbitio -onis, *f* (pl. sorbitiones) – pijača: *sorbitio depurans* – čistilna pijača
- spiritus -us, *m* – alkohol: *spiritus crematus* – amonijev tartrat; *spiritus Mindereri* – raztopina amonijevega acetata; *spiritus vini* – vinski špirit (danes etanol)
- stibiatu 3 – antimonov, ki mu je dodan antimon
- stibium -ii, *n* – antimon: *stibium tartaricum* – antimonov tartrat
- stramonium -ii, *n* – kristavec
- subemeticum -i, *n* (pl. subemetica) – blago bljuvalo, ki je povzročalo predvsem slabost (navzea) in slinjenje
- succinicu 3 – jantarjev, jantaren
- suc(c)us (pl. suc(c)i) – sok: *sucus liquiritiae* – sok sladkega korena
- sudoriferum -i, *n* (pl. sudorifera) – znojilo
- suffumigatio -onis, *f* (pl. suffumigationes) – zadimljenje
- sulphatu 3 – žveplov
- sulphur (sulfur) -uris, *n* – žveplo: *sulphur auratum* – antimonov sulfid; *sulphur auratum antimonii* – antimonov sulfid
- sulphureu 3 – žveplov, žveplen
- sulphuricu 3 – žveplov: *sulphuricus corticis sal* – sol kinina z žveplovo kislino; *sulphuricus sal chinae* – žveplova sol kinina (moderno kininjev sulfat)

T

- tamarindus -i, *f* – tamarinda
- taraxacum -i, *n* – regrat
- tartaricu 3 – tartarjev, tartaren, vinskokamen, vinskokamnov
- tartarus -i, *m* – tartar, vinski kamen: *tartarus depuratus* – prečiščeni vinski kamen; *tartarus emeticus* – bljuvni vinski kamen
- tepidulu 3 – bolj mlačen, precej mlačen
- tepidu 3 – mlačen

terra -ae, f – zemlja: *terra foliata tartari* – pripravek iz kalijevega karbonata in očetne kisline; trdni kalijev acetat
 thebaicus (Thebaicus) 3 – tebanski: *tinctura thebaica* – opijeva tinktura
 theriacalis -e – terjakov ali teriakov
 theriacum -i, n – terjak ali teriak
 tilia -ae, f – lipa
 tinctura -ae, f (pl. tincturae) – tinktura: *tinctura amara* – grenka tinktura; *tinctura chinae* – kininova tinktura; *tinctura rhei aquosa* – vodna tinktura rabarbare; *tinctura thebaica* – opijeva tinktura; *tinctura vomitoria* – bljuvalna tinktura
 topicum -i, n (pl. topica) – tópikum⁶, topikalno sredstvo (lahko tudi okluzivni povoj ali zavoj): *topica camphorata* – zavoji s kafro
 tricolor -is – tribarven

U

umbellatus 3 – kobulast
 unguentum -i, n (pl. unguenta) – mazilo: *unguentum digestivum* – digestivno mazilo; *unguentum hydrargyri et ammoniae* – mazilo iz živega srebra in amonija; *unguentum lixivae hydriodicae* – mazilo kalijevega jodida; *unguentum mercuriale* – živosrebrovo mazilo; *unguentum mercuriale rubrum* – rdeče živosrebrovo mazilo; *unguentum Neapolitanum* – neapeljsko mazilo; *unguentum stibii tartarici* – mazilo antimovega tartrata
 uva -ae, f – grozd: *folia arbuti uvae* – listi gornika⁷

V

valeriana -ae, f – baldrijan
 vapor -oris, m (pl. vapores) – hlap, pl. para
 vegetabilis -e – rastlinski
 vehiculum -i, n – vehikulum
 vesicans -antis, n (pl. vesicantia) – mehurnik
 Viennensis -e – dunajski
 vinum -i, n – vino: *spiritus vini* – vinski špirit; *vinum antimoniale* – antimonovo vino; *vinum antimonii* – antimonovo vino; *vinum aqua remixtum* – vino, pomešano z vodo; *vinum stibiatum* – antimonovo vino

⁶ Topikum (iz gr. *tópos* oz. *tópika*) je »lokalno delujoče sredstvo«, običajno na koži. Včasih topikalna sredstva (npr. mazila) namažejo na kožo in jih po potrebi prekrijejo s tkanino ali listom; zato lahko topikum pomeni tudi okluzivni povoj ali zavoj.

⁷ = *Arctostaphylos uvae ursi* vednozeleni gornik, v uporabi pri obolenjih ledvic in mehurja (kot diuretik in antiseptik).

viola -ae, *f* – vijolica: *viola tricolor* – divja vijolica

volatilis -e – hlapljiv

vomitorium -ii, *n* (pl. vomitoria) – bljuvalo, sredstvo za bljuvanje (bruhanje)

vomitorius 3 – bljuvalen, bruhalen

Z

zincum -i, *n* – cink